

Sprawozdanie z ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Oblicza Niepodległej. Państwo i Społeczeństwo. W 100-lecie odrodzenia Rzeczypospolitej”, Kraków 25–26 października 2018 r.

Organizatorami przedsięwzięcia były: Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Polska Akademia Umiejętności w Krakowie. Jego Komitet organizacyjny tworzyli zaś: dr hab. Sławomir Sprawski, prof. UJ, prof. dr hab. Czesław Brzoza oraz dr hab. Janusz Mierzwa. Patronatu honorowego udzielili: Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. dr hab. Wojciech Nowak, Prezydent Krakowa prof. dr hab. Jacek Majchrowski oraz Prezes PAU prof. dr hab. Jan Ostrowski.

Chcąc uczcić 100. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości organizatorzy postanowili zaprosić naukowców badających okres II Rzeczypospolitej i reprezentujących większość ośrodków akademickich i badawczych w Polsce. Przedmiotem obrad nie była jednak kwestia odzyskania niepodległości, ale przedstawienie dorobku Drugiej Rzeczypospolitej, jej charakteru oraz problemów, z którymi musiało się borykać nowopowstałe państwo. Obrady trwały dwa dni. Pierwszego skupiono się na zagadnieniu państwa, jego funkcjonowaniu oraz zagrożeniach. Następnego obradowano nad społeczeństwem, a w szczególności przemianami, jakie w nim zaszły.

Pierwszy dzień konferencji rozpoczął się w Auli Collegium Maius. Wydarzenie rozpoczęło się od przemówienia Rektora UJ prof. dr hab. W. Nowaka, zastępcy Prezydenta Krakowa dr hab. Andrzeja Kuliga oraz prezesa PAU prof. dr hab. Jana Ostrowskiego. Tej części obrad przewodniczył dyrektor Instytutu Historii UJ dr hab. Sławomir Sprawski, prof. UJ. Wykład inauguracyjny wygłosił prof. dr hab. Czesław Brzoza, który zarysował w nim dążenia Polaków do odzyskania niepodległości na tle szerokiego kontekstu politycznego. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Mariusz Wołos z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, który scharakteryzował korpus dyplomatyczny II RP. Kolejny prelegent, prof. dr hab. Marek Kornat z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk, przedstawił zagadnienie odbierania przez elity międzywojennej Polski zagrożenia zewnętrznego. Jako ostatni głos w tej części zabrał prof. dr hab. Wojciech Morawski ze Szkoły Głównej Handlowej, który omówił kierunki rozwoju gospodarczego Drugiej Rzeczypospolitej.

Po przerwie obrady przeniesiono do auli im. ks. prof. Józefa Tischnera w Collegium Witkowskiego. Tę część obrad rozpoczął prof. dr hab. Arkadiusz Adamczyk

z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, przedstawiając polską scenę polityczną w dwudziestolecie międzywojennym i skupiając się na najważniejszych jej nurtach i ugrupowaniach. Następny prelegent, dr hab. Marek Sioma, prof. UMCS przedstawił mechanizmy i zależności (sposoby) sprawowania władzy na prowincji, zwracając uwagę na wzmocnienie się pozycji wojewodów względem podległych im terytoriów. Ostatnim referentem w tym panelu był dr hab. Marek Mączyński z UJ. Omówił on wizje samorządu, które były brane pod uwagę przez ustawodawców w momencie tworzenia się państwa. Ostatecznie to spośród nich wybrano model, w którym samorząd stał się elementem władzy państwowej.

Kolejny panel rozpoczęło wystąpienie dr. hab. Janusza Mierzwę z UJ, który omówił problematykę polskiej administracji okresu międzywojennego. Prelegent wskazał na dążenia do unifikacji systemów administracji kilku różnych systemów prawnych, próby modernizacji tegoż aparatu, ale także wykorzystywanie go przez obóz rządzący do wzmocnienia kontroli społeczeństwa. Natomiast dr hab. Robert Litwiński, prof. UMCS, w swoim referacie omówił proces tworzenia się aparatu Policji Państwowej. Zwrócił uwagę, że u progu polskiej państwowości samorzutnie powstawały lokalne jednostki milicji podległe samorządom. Ostatecznie jednak nie rozwijano tego wzorca, a postanowiono postawić na bardziej centralistyczny model organizacji. Ostatni prelegent w tym panelu, dr hab. Piotr Cichoracki, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, podjął w swoim wystąpieniu tematykę bezpieczeństwa wewnętrznego II RP. Szczególną uwagę poświęcił przede wszystkim dwóm największym zagrożeniom, jakie stanowili komuniści i ukraińscy nacjonałiści.

Ostatni panel otworzyło wystąpienie dr. hab. Przemysława Olstowskiego, prof. IH PAN, który przedstawił dążenia separatystyczne poszczególnych mniejszości narodowych Polski międzywojennej. Zwrócił przy tym uwagę, że największe aspiracje w tym aspekcie wykazywała mniejszość niemiecka i ukraińska, zaznaczając przy tym, że w skali całego kraju były to zjawiska marginalne. Kolejny prelegent dr hab. Lech Krzyżanowski z Uniwersytetu Śląskiego zaprezentował ewolucję polskiego wymiaru sprawiedliwości w okresie międzywojennym. Wskazał również na problemy sądownictwa drugiej połowy lat 30. XX w., kiedy to coraz większe znaczenie miała dyspozycyjność jego funkcjonariuszy wobec obozu rządzącego. Prelegent postawił również hipotezę, że w jakiejś mierze zepsucie, które pojawiło się na szerszą skalę w końcowym okresie II RP, wpłynęło na haniebną kartę sądownictwa okresu stalinowskiego. Ostatnim referentem tego dnia był dr hab. Andrzej Wojtaszak, prof. Uniwersytetu Szczecińskiego, który omówił politykę personalną w Wojsku Polskim w okresie międzywojennym. Mówca zwrócił uwagę na wielkość korpusu oficerskiego na przestrzeni lat, ich wykształcenie oraz zaznaczył wpływ Józefa Piłsudskiego na wspomnianą wyżej politykę. Na koniec odbyła się krótka dyskusja, po której dr hab. Janusz Mierzwa zakończył pierwszy konferencji.

Drugi dzień obrad odbywających się w auli Polskiej Akademii Umiejętności rozpoczął się od wystąpienia prof. dr. hab. Włodzimierza Mędrzeckiego z IH PAN, który wskazał na ewolucję społeczeństwa w kierunku jego nowoczesnych form, jednocześnie wychodząc z postulatem badawczym przebadania historii społecznej II RP na nowo. Zwrócił uwagę na nieprzystawanie schematycznego podziału społeczeństwa do rzeczywistości tamtego okresu. Prof. dr hab. Tadeusz Stegner z Uniwersytetu Gdańskiego w swoim wystąpieniu przybliżył zróżnicowaną wyznaniowo

tkankę społeczną Polski okresu międzywojennego. Kolejny prelegent, dr hab. Paweł Grata, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego, omówił politykę społeczną, wskazując na jej ewolucję w kierunku upowszechnienia dostępu do różnego rodzaju świadczeń w społeczeństwie. Zaznaczył przy tym trudności w prowadzeniu takiej polityki ze względu na sytuację gospodarczą państwa, niemającego wystarczających środków. Ostatni prelegent tego panelu dr hab. Grzegorz Zackiewicz z Uniwersytetu w Białymstoku nakreślił dzieje ruchu związkowego w Polsce międzywojennej. Zauważył on brak konsolidacji organizacji związkowych a także nurtujące je wewnętrzne spory. Wskazywał jednak, że w dużym stopniu postulaty związkowców były słuszne, a organizowane przez nich protesty czy strajki – skuteczne.

Dr hab. Joanna Dufurat z Uniwersytetu Wrocławskiego w swoim referacie omówiła sytuację kobiet w II RP. Wykazała, że rzeczywistość rozmiękała się z założeniami ustawodawczymi. Płeć żeńska stanowiła mniejszość wśród ogólnej liczby posłów, a także pełniła dużo mniej odpowiedzialnych funkcji publicznych. Prelegentka zaznaczyła także, że taki stan rzeczy był spowodowany ciągle jeszcze tradycyjnym modelem społeczeństwa, ale też brakiem zainteresowania aktywnością polityczną samych kobiet. Kolejna prelegentka, dr hab. Katarzyna Sierakowska, prof. IH PAN, przedstawiła zagadnienie przemian w polskiej rodzinie XX wieku. Zaznaczyła, że trudne jest poznanie tych przemian ze względu na różnorodność zjawiska i rodzin, niemniej wskazała na takie zmiany, jak np. zmniejszenie liczby dzieci w rodzinach, co było konsekwencją szerszego dostępu do antykoncepcji, czy większa emancypacja kobiet, które częściej podejmowały pracę zarobkową. Ostatnim prelegentem w tym panelu był dr hab. Mateusz Rodak, prof. IH PAN, który w swoim wystąpieniu poruszył kwestię społecznego wykluczenia, wskazując przy tym na różne jego formy. Zaznaczył, że najczęstszą przyczyną znalezienia się danej osoby na marginesie społecznym był brak środków do życia, co prowadziło do przestępstw bądź działania na pograniczu legalności.

Ostatni panel rozpoczął się wykładem dr hab. Andrzeja Szczerskiego z UJ, który zaprezentował rozwój sztuki i architektury w II RP. Prelegent zwrócił uwagę, że rządzący dali możliwość rodzimym architektom, zwolennikom modernizmu, rozwoju poprzez wykorzystywanie ich projektów. Ponadto wskazał na praktycyzm i trwałość stawianych obiektów. Architektura miała być również wyrazem polskości. Kolejne wystąpienie przygotowane przez prof. dr hab. Hannę Wójcik-Łagan z UJK poruszało kwestię edukacji i jej efektów na przykładzie historii szkolnej. Prelegentka wskazała na duże przywiązywanie wagi w nauczaniu do powstań narodowych, a także mitu silnej władzy sprawowanej przez jednostkę, w tym wypadku Józefa Piłsudskiego. Obrady zamknął referat prof. dr hab. Piotra Hübnera odczytany przez mgr. Mateusza Hübnera. Przekaz koncentrował się przede wszystkim na stosunku środowisk akademickich do proponowanych przez rządzących w latach 30. XX w. zmian w systemie szkolnictwa wyższego.

Następnie nastąpiła krótka dyskusja podsumowująca niejako konferencję, po której głos zabrał dr hab. Stanisław Pijaj, zastępca dyrektora Instytutu Historii UJ, który krótko podsumował konferencję i oficjalnie zakończył obrady.

Konferencji towarzyszył panel studencki zorganizowany dzień wcześniej, tj. 24 października, przez Koło Naukowe Historyków Studentów UJ. Podjmował temat odzyskania niepodległości z perspektywy mikrohistorycznej. Obradom

towarzyszyła również zorganizowana w ten sam dzień o godzinie 18.00 w księgarni „Pod Globusem” prezentacja książki *Kalejdoskop Kresowy* z udziałem jej autora prof. dr. hab. Włodzimierza Mędrzeckiego. Spotkanie prowadzili dr hab. Janusz Mierzwa oraz Andrzej Brzeziecki – redaktor naczelny dwumiesięcznika „Nowa Europa Wschodnia”. Integralną częścią spotkania była też merytoryczna dyskusja, w której udział wzięło kilku z ponad czterdziestu słuchaczy.

Konferencja cieszyła się dużym zainteresowaniem. Należy wyrazić uznanie dla organizatorów ze względu na wysoki poziom merytoryczny uzyskany dzięki udziałowi wybitnych naukowców z całego kraju. Ponadto, wedle zapowiedzi, w 2020 r. ma ukazać się publikacja pokonferencyjna w postaci tomu „Prac Historycznych”.

MATEUSZ RADOMSKI
UNIwersytet Jagielloński
mateusz@radomscy.com

Sprawozdanie z IV Ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Polska niepodległość – droga do wolności”, Lublin 30 listopada 2018 r.

Organizatorem IV ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „Polska niepodległość – droga do wolności”, która została zrealizowana w ramach obchodów stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości, była Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL. Patronat honorowy nad wspomnianym wydarzeniem objęli: Marszałek Województwa Lubelskiego – Sławomir Sosnowski, Prezydent miasta Lublina – dr Krzysztof Żuk, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Muzeum Niepodległości oraz Instytut Pamięi Narodowej. Patronat medialny sprawowały natomiast: czasopismo historyczne „Mówią wieki” i Polskie Radio Lublin.

W skład Komitetu Naukowego konferencji wchodził: prof. dr hab. Ewa Maj (UMCS), prof. dr hab. Małgorzata Willaume (UMCS), dr hab. Ewa Ziółek (KUL), dr Grzegorz Krzywiec (IH PAN), dr Dorota Litwin-Lewandowska (UMCS) oraz dr Jolanta Załączny (Muzeum Niepodległości w Warszawie). Komitet Organizacyjny